

HOE RAAK IK THUIS IN DE BOLETEN – 6:

Sleutel tot de geslachten van de Boletales in Nederland

Chiel Noordeloos

Solingenstraat 12, 2804 XT Gouda

Noordeloos, M.E. 2006. Introduction to the Boletes – 6: A key to the genera of Boletales occurring in the Netherlands. *Coolia* 49(2): 67–69.

A key is given to all epigeous genera of the Boletales occurring in the Netherlands and Western Europe, using macromorphological characters.

Deze aflevering van de serie over boleten presenteert een sleutel tot de geslachten die voorkomen in Nederland. Hierbij heb ik ook inbegrepen geslachten met plaatjes, die je niet meteen met boleten zult associëren, maar die op grond van moleculair en fylogenetisch (= moleculair genetisch) onderzoek tegenwoordig bij de boleten in ruime zin worden gerekend. Het betreft de Spijkerzwammen (*Gomphidius* en *Chroogomphus*) en *Hygrophoropsis*, waartoe onder andere de Valse hanekam (*H. aurantiaca*) behoort.

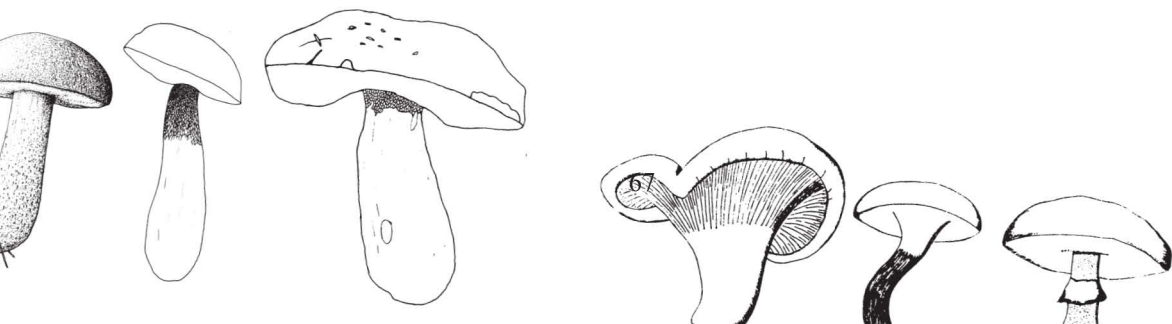
Tevens is ook de omgrenzing van de geslachten hieraan (gedeeltelijk) aangepast. Zo zijn bijvoorbeeld in *Suillus* ook *Boletinus* en *Fuscoboletinus* inbegrepen, en is definitief besloten om *Boletus* en *Xerocomus* als aparte geslachten te beschouwen, die niet nauw verwant zijn. Hiermee is zeker het laatste woord niet gezegd, want binnen *Xerocomus* tekent zich een aantal groepen af, die mogelijk in de toekomst alsnog als aparte genera zullen worden beschouwd. De kern van *Xerocomus*, waarbij ook de typesoort van het geslacht is inbegrepen, is de groep rond *X. subtomentosus*. *Xerocomus chrysenteron* en verwanten zullen mogelijk als apart genus worden afgescheiden. *Xerocomus parasiticus* staat geheel apart. Hiervoor is al een alternatieve genusnaam beschikbaar, *Pseudoboletus* Šutara. *Boletus impolitus*, *B. depilatus* en *B. pulverulentus*, altijd al buitenbeentjes in het geslacht *Boletus*, worden door Ladurner & Simonini (2003) in *Xerocomus* geplaatst. Recent moleculair werk (Den Bakker & Noordeloos, 2005) suggereert echter dat dit ook geen goede oplossing is. Vooralsnog vat ik hier *Xerocomus* breed op. Naar alle waarschijnlijkheid zal dat ook het geval zijn in deel 7 van de Flora Agaricina Neerlandica, waar de boleten in zullen worden behandeld.

Op mijn website, <http://www.paddenstoel.nl>, kunt u een digitale versie van deze sleutel aantreffen, waarin wordt doorgelinkt naar deelsleutels van de geslachten, beschrijvingen en afbeeldingen van soorten.

Literatuur

den Bakker, H.C. & Noordeloos, M.E. 2005. A revision of the European species of *Leccinum* Gray and notes on extralimital species. *Persoonia* 18: 511–587.

Ladurner, H. & Simonini, G. 2003. *Xerocomus s.l.* Fungi Europei, vol. 8. Edizione Candusso, Alassio.

Sleutel tot de boleetachtigen van Nederland

1. Onderzijde van hoed met plaatjes of plaatjesachtige structuur 2
1. Onderzijde van hoed met buisjes 7
2. Plaatjes dun en dicht op elkaar 3
2. Plaatjes dik en breed uiteenstaand 5
3. Plaatjes helder oranje tot oranje-rood **Schijn-cantharel** (*Hygrophoropsis*)
3. Plaatjes geelbruin tot roestbruin, vaak met donkerder vlekken 4
4. Steel goed ontwikkeld, centraal of iets uit het midden geplaatst; op de grond, mycorrhiza vormend met loof- en naaldbomen **Krulzoom** (*Paxillus*)
4. Steel zijdelings geplaatst, vaak sterk gereduceerd tot vrijwel ontbrekend; op dood hout, waarschijnlijk saprotroof **Krulzoom** (*Tapinella*)
5. Hoed glad, slijmerig bij vochtig weer **Spijkerzwam** (*Gomphidius: Chroogomphus*)
5. Hoed met een fluwelig oppervlak 6
6. Plaatjes helder geel; sporenfiguur bruin **Fluweelboleet** (*Xerocomus: Phylloporus*)
6. Plaatjes jong oranje-rood; sporenfiguur vrijwel zwart **Spijkerzwam** (*Chroogomphus*)
7. Hoed met grove, wollige zwartachtige schubben op een lichtere ondergrond
Geschubde boleet (*Strobilomyces*)
7. Hoed anders 8
8. Vruchtlichamen parasitair groeiend op Aardappelbovist (Scleroderma)
Kostgangerboleet (*Pseudoboletus*)
8. Vruchtlichamen niet parasitair, op de grond of op hout groeiend 9
9. Hoed, steel en poriën donker roodbruin met een wat paarsige inslag (porfier); sporenfiguur donker roodbruin **Porfierboleet** (*Porphyrellus*)
9. Vruchtlichamen anders van kleur, of, in gevallen dat hoed en steel donkerbruin zijn, dan met blekere poriën en sporenfiguur 10
10. Buisjeslaag slechts enkele millimeters dik met heel fijne poriën (tot 12 per mm), sterk aflopend op de steel; bij Els (*Alnus*) **Elzenboleet** (*Gyrodon*)
10. Buisjeslaag dikker, aangehecht of duidelijk aflopend; poriën groter; zelden bij Els . . . 11
11. Hoed met grove schubben; steel hol en met wollige ring **Holsteelboleet** (*Boletinus*)
11. Vruchtlichaam anders 12
12. Steel met een duidelijke netstructuur, tenminste in het bovenste deel 13
12. Steel zonder netstructuur (let op: bij sommige boleten wel met aflopende buisjes) . . . 15
13. Smaak sterk bitter; poriën roze (bij volwassen exemplaren) **Bittere boleet** (*Tylopilus*)
13. Smaak mild of hoogstens iets bitter; poriën anders van kleur 14
14. Steel dik, vaak verbreed aan de voet; netwerk goed ontwikkeld en vaak fijnmazig en regelmatig **Boleet** (*Boletus*)
14. Steel dun, vaak naar voet versmald; netstructuur onregelmatig, vaak niet meer dan een paar lengte- en dwarsribbels **Fluweelboleet** (*Xerocomus*)
15. Steel met fijne tot grove schubjes, met dezelfde kleur als de ondergrond of contrasterend hiermee 16
15. Steel glad, bepoederd of vezelig, of met kleine onregelmatige klierpuntjes 18

16. Poriën helder oranje tot rood **Boleet** (*Boletus*)
16. Poriën wittig, crème, grijs, vaalgeel tot oker of met olijfgroene tinten 17
17. Steel met fijne, gelijkgekleurde schubjes; vlees met een opvallende, prikkelend zoetige of onaangename geur; poriën helder geel
- Fluweelboleet** (*Xerocomus: impolitus*-groep)
17. Steel fijn tot grof schubbig, soms iets wollig-schubbig, vooral in het onderste deel, meestal contrasterend met de ondergrond; geur onopvallend; poriën meestal wittig tot grijsig, zelden vuil geel **Ruigsteelboleet** (*Leccinum*)
18. Oppervlak van de steel met kleine, vaak onregelmatig gevormde en vaak duidelijk donkerder vlekjes (klierpuntjes), soms alleen aan de top **Ringboleet** (*Suillus*)
18. Oppervlak van de steel glad, vezelig of bepoederd, zonder klierpuntjes 19
19. Hoed kleverig tot slijmerig 20
19. Hoed droog, glad, vezelig of viltig en dan vaak opbrekend in kleine, aangedrukte schubjes 24
20. Steel met vliezige ring **Ringboleet** (*Suillus*)
20. Steel zonder ring 21
21. Poriën helder goudgeel; hoed en steel bedekt met een zilt smakend slijm
- Kersrode boleet** (*Aureoboletus*)
21. Poriën wit, bleekgeel tot bruinig; slijm nooit zilt 22
22. Buisjes aangehecht tot uitgebocht aangehecht; poriën klein, rond, sterk blauw verkleurend bij kneuzing **Kastanjeboleet** (*Xerocomus badius*)
22. Buisjes vaak aflopend op de steel, poriën grof, hoekig, nooit blauw verkleurend 23
23. Poriën rood tot roodbruin **Peperboleet** (*Chalciporus*)
23. Poriën bleek geel, crème of bruin **Ringboleet** (*Suillus*)
24. Steel met één of meer holtes. **Boleet** (*Gyroporus*)
24. Steel gevuld en stevig 25
25. Poriën oranje, rood of roestbruin rood 26
25. Poriën anders van kleur 27
26. Poriën grof, hoekig; buisjes vaak duidelijk aflopend op steel. **Peperboleet** (*Chalciporus*)
26. Poriën klein, rondachtig; buisjes niet duidelijk aflopend op steel. **Boleet** (*Boletus*)
27. Buisjes kort (1–2 mm), aflopend op steel, levendig geel; vruchtlichamen vaak, maar niet altijd, op hout groeiend **Houtboleet** (*Buchwaldoboletus*)
27. Buisjes langer, aangehecht of uitgebocht, nooit duidelijk aflopend op steel; variabel van kleur, maar nooit levendig geel; zelden op hout 28
28. Hoed okerkleurig, soms met een olijfwzeem, heel fijn viltig-aangedrukt schubbig; steel met dezelfde kleur, aangedrukt vezelig tot iets fluwelig; poriën met een duidelijke olijftint **Fijnschubbige boleet** (*Suillus variegatus*)
28. Hoed en steel anders van kleur; poriën zonder olijftint 29
29. Hoed en steeloppervlak min of meer bepoederd tot fijn fluwelig; zeer sterk en onmiddellijk blauw verkleurend bij aanraking; steeltop geel, basis veel donkerder
- Inktboleet** (*Boletus pulverulentus*)
29. Hoed viltig, vaak bij ouder worden openbarstend, waardoor de lichtere ondergrond zichtbaar wordt; nooit zo sterk blauw verkleurend; steel min-of-meer uniform gekleurd **Fluweelboleet** (*Xerocomus*)